

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת וישלח תשפ"ו¹

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים שעברו)

"וַיֹּאבֶק אִישׁ עֲמוֹ" - עד אחרית הימים

גיד הנשה - אין בו טעם

בעקבות המאבק בין יעקב לשרו של עשו, והפגיעה של עשו בגיד הנשה של יעקב, מצוה עלינו התורה: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה, כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה". אם המלאך פגע בכף ירך יעקב, מה זה נוגע לגיד הנשה של כל הבהמות והחיות שבעולם לדורי דורות? מבאר החינוך (מצוה ג'), שהתורה אסרה לאכול את גיד הנשה, "כדי שתהיה רמז לישראל, שאף על פי שישבולו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושםם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם".

והנה, איסור אכילה זה שאסרה עלינו התורה, שונה בנקודה מסוימת מאיסורי אכילה אחרים שבתורה. כל איסור אכילה, כשמבשלים אותו עם היתר - נאסר גם ההיתר באכילה, בגלל טעם האיסור שנבלע בו. יוצא מן הכלל הזה הוא גיד הנשה. על גיד הנשה אומרת הגמרא, "עץ הוא, והתורה חייבה עליו" (שם צב, ב). כלומר, גיד הנשה הוא כחתיכת עץ, שאין בו טעם כלל⁴, ואעפ"כ התורה אסרה אותו באכילה⁵. ממילא, אם אין שום טעם בגיד הנשה שיעבור אל המאכל הכשר ויאסרנו - לא נאסר המאכל הכשר שנתבשל עמו, והוא מותר באכילה (רמב"ם הלכ' מאכלות אסורות פט"ו הי"ז ופט"ז ה"ו; שו"ע יו"ד ס"ה ס"ה ס"ט וס"ו ק' ס"ב).

מעתה יש לשאול: אם גיד הנשה "עץ הוא", למה אסרה התורה לאכול אותו? והרי הוא כחתיכת עץ, ואינו אוכל כלל! אולי אפשר לומר כך: הרי גיד הנשה נאסר באכילה, כי שְׁרוֹ של עשו נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה, והכניס בו את טומאתו. אומרת אפוא התורה: אל תטעה לחשוב, שאם תטעם מִדְּבַר שְׁשָׁרוֹ של עשו הכניס בו את טומאתו, תזכה להנאה כלשהי. לא תקבל שום הנאה מיצר הרע⁶! רק טעם עץ בעלמא! אנשים נמשכים אחרי יצר הרע, אבל האמת היא שהוא הבל הבלים. אין בו שום טעם. רק מהקב"ה אפשר לקבל הנאות, לא מִשְׁרוֹ של עשו. לכן אסרה התורה את גיד הנשה למרות שאין בו טעם, כדי לרמז על הדבר הזה, שגממה שקשור עם שְׁרוֹ של עשו, מטומאה, מיצר הרע - לא יכולה לצמוח שום תועלת שבעולם!

למה לא הזכירה הגמרא תחליף היתר לגיד הנשה

הגמרא מביאה במסכת חולין (קט, ב), שכנגד כל מיני הנאות שאסרה עלינו התורה, התירה לנו התורה הנאות אחרות, שטעמן הוא כעין ההנאה האסורה. למשל: כנגד איסור אכילת דם - התירה לנו התורה לאכול פֶּבֶד, שטעמו

"וַתִּקַּע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב" - מה משמעות הדבר

התורה מספרת על יעקב אבינו: "וַיָּקָם בְּלִילָהּ הוּא, וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת שְׁפָחָתָיו וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יָלְדָיו... וַיַּעֲבֵרם אֶת הַנָּחַל... וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ, וַיֹּאבֶק אִישׁ עֲמוֹ עד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" (בראשית לב, כג-כה). מי היה ה"איש" שנאבק עם יעקב אבינו? - פירשו רבותינו זכרונם לברכה, שהוא שְׁרוֹ של עשו² (רש"י שם). שְׁרוֹ של עשו נטפל ליעקב, ונאבק עמו כל הלילה, עד עלות השחר. "וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע בְּכַף יֶרֶכוֹ, וַתִּקַּע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבְקוֹ עֲמוֹ" (שם, כו). יעקב יוצא מהמאבק הלילי כשהוא "צֹלַע עַל יָרֵכוֹ" (שם, לב).

מה משמעותה של צליעה זו? - לצליעה זו שתי משמעויות. משמעות פרטית ליעקב, ומשמעות כללית לכלל ישראל. המשמעות הפרטית היא, שיעקב כבר לא איש תם. הוא נעשה בעל מום, ונפסל לעבודת הקרבנות. למה רצה שרו של עשו לפסול את יעקב לעבודה? - שהרי כל מה שנטל יעקב את הבכורה מִעֶשָׂו היה, מפני שהעבודה בבכורות, ורצה יעקב לעבוד במקום עשו, שמחמת רשעו לא היה ראוי להקריב קרבנות לה' (רש"י שם כה, לא). "[וַיִּבַח רְשָׁעִים - תוֹעֲבֹת ה'" (משלי טו, ח). לכן נגע שְׁרוֹ של עשו בכף ירך יעקב, כדי להפכו לבעל מום ולפסלו מן העבודה (בעל הטורים בראשית לב, כו), ובכך למנוע ממנו למַמַּשׁ את הבכורה - שהושגה, לדעתו של עשו, בדרכי מרמה (עי' בראשית כז, לו)³.

אלא שמהצליעה הפרטית מתרפא יעקב מהר מאוד. מיד אחר כך נאמר, "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכָם" (שם לג, יח). שלם - שנתרפא מצלעתו (רש"י שם), וחזר להיות כשר לעבודה. ובכל זאת, מה שכן נשאר מהצליעה הזו, היא הצליעה הכללית שנגרמה ע"י המלאך - הצליעה של כלל ישראל. בפגיעתו של המלאך ביעקב, מצליח שְׁרוֹ של עשו להכניס טומאה לכלל ישראל. הפגיעה הרי היתה בלילה, ולילה רומז על זמן הגלות. לכן יעקב איננו שלם בזמן הגלות. הוא צולע על ירכו. יוצאים ממנו מתיוונים, צדוקים, ביתוסים, קראים, מומרים, משכילים, אפיקורסים, רפורמים, חילונים, כל אלו באים מהפגיעה שפגע שרו של עשו בכף ירך יעקב.

עד מתי תורגש הפגיעה הזו בעם ישראל? - אומר הפסוק: "וַיֹּאבֶק אִישׁ עֲמוֹ עד עֲלוֹת הַשָּׁחַר". "כלומר, עד שיעלה שחר לישראל - ישועת ישראל, שהוא דומה לשחר. כי הגלות דומה ללילה" (פסיקתא זוטרותא לב, אות כה. וכן מבואר בזהר ח"א קע, א). כל זמן הגלות נסבול מהטומאה שהכניס שרו של עשו בכלל ישראל. כשיעלה השחר ותגיע הגאולה - הטומאה תסתלק. אבל עד אז - "וַתִּקַּע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבְקוֹ עֲמוֹ". עד אז - עם ישראל צולע.

זאת, אם תתחילו לעסוק בבנין בית המקדש, יברך ה' את מעשה ידיכם (חגי ב, יח-ט).

גם על ההתרשלות בעבודת הקרבנות - לאחר שכבר נבנה המקדש - יש אזהרות בנביא. הנביא מלאכי עומד בתחילת בית שני ומוכיח את ישראל, וישראל עונים לו כמה פעמים שהם אינם מבינים על מה הוא מדבר. "הַפְּהִינִים בּוֹזֵי שְׁמִי. וְאַמְרָתֶם: בְּמָה בְּזִינוּ אֶת שְׁמִי?" (מלאכי א, ו) "מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָאֵל. וְאַמְרָתֶם: בְּמָה גָאֵלְנוּךָ?" (שם, ז) "הוֹגְעֶתֶם ה' בְּדַבְרֵיכֶם. וְאַמְרָתֶם: בְּמָה הוֹגְעֵנוּ?" (שם ב, יז) "כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי. וְאַמְרָתֶם: בְּמָה קֹבְעֵנוּךָ?" (שם ג, ח)...

מה הפשט בדו-שיח הזה? אם טענות הנביא אינן נכונות, למה הוא טוען אותן? ואם נכונות הן, למה ישראל לא מבינים על מה מדברים אתם? התשובה היא, שהנביא מדבר עם ישראל על פגימות דקות הנמצאות בסתר לבם, שגם ישראל עצמם אינם מודעים להן. לכן הם מתקשים להבין, מה רוצה מהם הנביא.

הטענה האחרונה של הנביא היא, "חֲזֹקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אָמַר ה'". וְאַמְרָתֶם: מַה נִּדְּבַרְנוּ עֲלֵיךָ?" (שם, יג) וכי אנו מדברים נגד ה'?! אומר להם הנביא: כן! "אַמְרָתֶם שָׁאֵל עֲבַד אֱלֹהִים, וַיִּמָּה בָּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמֶרֶתוֹ!" (שם, יד) כפי שהסברנו, אין כוונת הנביא לומר, שישראל אמרו כך באופן גלוי. לא היתה מפלגה שהצהירה: "שָׁאֵל עֲבַד אֱלֹהִים"! כולם היו שומרי תורה ומצוות. אלא שבפנימיות לבם היתה נטיה דקה של "שָׁאֵל עֲבַד אֱלֹהִים". לא העריכו מספיק את עבודת האלקים. לא הרגישו מספיק שהתורה היא חיי עולם שה' נטע בתוכנו, ולכן קיימו את מצוות התורה ברפיון.

שרשי ההתיינות - בתחילת בית שני

אחד הביטויים לכך שישראל לא העריכו מספיק את עבודת ה', מופיע גם בתחילת דבריו של מלאכי. מלאכי מוכיח את ישראל על זה שמקריבים קרבנות בצורה בלתי מהודרת: "הַפְּהִינִים בּוֹזֵי שְׁמִי... מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָאֵל... בְּאַמְרָתֶם שָׁלַח ה' נִבְזָה הוּא. וְכִי תִגְשׁוּן עֹזֵר לְזִבְחִי אֵין רָע? וְכִי תִגְשׁוּ פֶסֶח וְחֶלֶה אֵין רָע? הֲקָרִיבְהוּ נָא לְפָנֶיךָ! הֲיִרְצֶךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ?!" (מלאכי א, ח). לַפְּתָה הַפְּרִסִּי לֹא הִייתָ מֵעַז לְהִבְיֵא קֶרֶבֶן כֹּזֵה! בְּמִקְרָה הַטּוֹב הִיָּה זֹרֵק אוֹתָךְ מֵהַבִּית, וּבְמִקְרָה הָרַע הִיָּה נוֹשֵׂא אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֲלִיךָ וְתוֹלֵה אוֹתָךְ עַל עֵץ! א"כ, למה לקב"ה אינכם נמנעים מלהביא קרבנות כאלו? מפני שאינכם מעריכים מספיק את עבודת הקרבנות!⁹ "מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָאֵל... בְּאַמְרָתֶם שָׁלַח ה' נִבְזָה הוּא". כמובן, אין כוונת הנביא לומר, שישראל הקריבו בהמות שהן בעלות מום ממש מבחינת ההלכה - פֶּסֶח וְחֶלֶה - שהרי ישראל שואלים "בְּמָה בְּזִינוּ אֶת שְׁמִי?... בְּמָה גָאֵלְנוּךָ?...?" הם אינם מבינים על מה הנביא מדבר איתם! על כרחך, שאין מדובר במומים של ממש, אלא רק מומים בדקות, שהם כשרים מבחינת ההלכה, אך יש בהם חסרון של הידור¹⁰. אלא שזה גופא מראה על זלזול בעבודה. מראה שבפנימיות לבם הם לא מעריכים אותה מספיק. מי שמעריך את העבודה, עושה אותו עם כל הלב, משתדל להביא את הקרבן המהודר ביותר¹¹. ומי שחושב שעבודת האלקים היא רק עול שהטילו עליו, מחפש כל מיני קולות, ואת כל הדרכים כיצד להפטר ממנה.

דומה לדם. כנגד איסור אכילת חלב בהמה - התירה לנו התורה לאכול חלב חיה. כנגד איסור אכילת "דבר אחר" - התירה לנו התורה לאכול דג שבוטא, שטעם מוחו דומה לטעמו של "דבר אחר". וכך ממשיכה הגמרא ומונה עוד כמה איסורים, ודברים המותרים הדומים להם שהתירה התורה כנגדם.

כנראה רצו חז"ל לומר לנו בזה, שאמנם הקב"ה הגביל אותנו, מה מותר לאכול ומה אסור לאכול, מה מותר לעשות ומה אסור לעשות, אבל הקב"ה לא שלל מאיתנו שום הנאה מהנאות עולם הזה. את כל מיני ההנאות אפשר לקבל גם בדרך כשרה.

והנה, גיד הנשה לא נזכר שם בגמרא. הגמרא לא מזכירה שיש לגיד הנשה איזשהו תחליף של היתר. למה לא גילתה לנו הגמרא איזה תחליף של היתר יש לטעמו של גיד הנשה? כמובן, אין זו קושיה גדולה, שכן הגמרא לא מנתה שם את כל האיסורים שבתורה. אבל לפי מה שהזכרנו, יתכן הסבר נוסף, למה לא הזכירה הגמרא תחליף של היתר לגיד הנשה: יתכן שזהו מפני שלגיד הנשה אין טעם! ממילא אין צורך לחפש לגיד הנשה תחליף של היתר, שכן הקב"ה לא מנע מאיתנו שום הנאה בכך שאסר עלינו את גיד הנשה. גיד הנשה "עץ הוא, והתורה חייבה עליו", ומי שמתעקש ורוצה דוקא לטעום טעם של גיד הנשה - ילך ויאכל עץ!...

התרשלות בעבודת המקדש בתחילת בית שני

כפי שהזכרנו, הפגיעה של המלאך ביעקב נעשתה בשני מישורים: פגיעה פרטית ביעקב, ופגיעה כללית בכלל ישראל. ובכל זאת, הפגיעות קשורות זו לזו. הפגיעה שפגע המלאך בכלל ישראל, היא מעין הפגיעה שפגע המלאך ביעקב בבחינה הפרטית. כשם שלגבי יעקב מתכוין המלאך לעשותו בעל מום ולפסלו מן העבודה, כך גם לגבי כלל ישראל, המלאך מתכוין לפגוע בהם בענין העבודה - להכניס בהם קרירות במה שנוגע לעבודת המקדש. קרירות זו מופיעה בזמן בית שני, וגורמת להתרשלות בבנין המקדש⁷ (עי' חגי א, ט) ובעבודת הקרבנות⁸ (עי' מלאכי פרק א), מה שגורם אח"כ לגזרות יון ולביטול העבודה בזמן היוונים (עי' ב"ח או"ח סוף סי' תר"ע), ולבסוף - לחורבן המקדש וביטול העבודה לגמרי, עד עצם היום הזה.

על ההתרשלות בבנין המקדש (השני) העיר כבר חגי הנביא. חגי פונה אל ישראל ואומר: "שִׁימוּ לְבַבְכֶּם עַל דְּרָכֵיכֶם: זִרְעֶתֶם הָרְבָּה - וְהָבָא מַעֵט. אָכֹל - וְאֵין לְשִׁבְעָה. שָׂתוּ - וְאֵין לְשִׁכְרָה... וְהַמְשַׁתֵּר אֶל צָרוֹר נָקוֹב... יַעַן מָה?" - למה הגעתם למצב הזה, שאין ברכה במעשה ידיכם? - "יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר הוּא חָרֵב, וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ!" (חגי א, ה-ט). כל אחד דואג לביתו הפרטי, ואין מי שדואג לבנין בית המקדש. אם הייתם דואגים לבנין המקדש ולא מתרשלים בבנייתו, היתה באה ברכה לעולם. כשמקריבים קרבן, כל אותו המין מתברך בעולם, כמו שאמרו חז"ל: "אמר הקב"ה: הֲבִיאוּ לִפְנֵי עוֹמֵר בַּפֶּסַח, כְּדִי שֶׁתִּתְבָּרַךְ לָכֵם תְּבוּאָה שְׁבִשְׁדוֹת... הִבִּיאוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצַרְתָּ, כְּדִי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֵם פִּירוֹת הָאֵילָן... נִסְכּוֹ לִפְנֵי מִים בַּחֲגִי, כְּדִי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֵם גִּשְׁמֵי שְׁנָה" (ר"ה טז, א). וכיון שאתם מתרשלים בבניית המקדש, הברכה הזו אינה קיימת, ולכן אינכם רואים ברכה בעמלכם. לעומת

רק לשתי תורות, אלא למאה תורות! זה נוהג לפי הגר"א, וזה לפי ר"ת, זה לפי הרמב"ם וזה לפי הבית יוסף ושאר גדולי ישראל. בעקבות החורבן והגלויות השונות וביטול הסנהדרין, נעשתה התורה אצלנו כמאה תורות. אין סנהדרין שתפסוק ותעמיד את התורה על אמיתותה! אמנם מחלוקות אלו מְרַבּוֹת פלפולא דאורייתא, ע"י שכל צד מתאמץ להביא ראיה לדבריו, והצד שכנגדו צריך לסתור את הראיות, ובזכות זה יש לנו הרבה ספרים, אבל חז"ל בזמנם קבעו תענית על כך שבימי בית שמאי ובית הלל נעשתה התורה כשתי תורות (ע"י שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב). כי לא זו הצורה האמיתית והמלאה של התורה כפי שהיתה מימות משה רבינו, שידעו כל דבר בבירור. זוהי תוצאה של שכחת התורה, שהתחילה בימי היוונים, ורק הלכה והתגברה במשך הדורות. כי גזרות יון - התבטלו ע"י מסירות הנפש של בית חשמונאי והיהודים שהצטרפו עליהם. אבל על שכחת התורה - לא הצלחנו להתגבר.

בשאלות הכי יסודיות יש לנו מחלוקות. מתי יום ומתי לילה, כהגר"א או כרבינו תם. תפילין, כרש"י או כרבינו תם. מתי להדליק נרות חנוכה, בשקיעה או בצאת הכוכבים. בכל דבר יש מחלוקת. זה הכל מכח גזירות יון, מִה"חש"ק" (בראשית א, ב) - זו יוֹן, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיה" (ב"ר ב, ד). צריך להשלים את נצחון החשמונאים על יון בזה שנלמד את התורה שבעל פה בכל הבהירות האפשרית, עד שתקום סנהדרין גדולה שתכריע בכל המחלוקות הרבות שיש בין הפוסקים, וזו התורה תשוב ותהיה תורה שלמה, לא תורה משוסעת וקרועה כמאה תורות. רק אז הנצחון על יון יהיה שלם. בינתיים - הנצחון על יון הוא חלקי בלבד. אז צריך להדליק נרות בחנוכה, ולומר הלל ו"על הניסים", ולתת צדקה לעניים (ע"י משנ"ב סי' תר"ע סק"א בסופו)¹⁶, אבל בעיקר צריך לחזק את לימוד התורה, שלימוד התורה יהיה בהיר עד כמה שאפשר. עד כמה שאפשר לברר את המחלוקות. גם אם אין בנו כח להכריע בין רש"י לרבינו תם, או בין הרמב"ם לראב"ד, או בין הבית יוסף לרמ"א, ח"ו איננו חושבים את עצמנו כיכולים להכריע בין גדולי ישראל, אבל צריך ללמוד ולדעת את התורה עד כמה שאפשר, שבאמת תהיה לנו תורה שלמה, ועם ישראל ישב לבטח באדמתו, ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

המעשים שמדבר עליהם מלאכי - שביזו את העבודה, והקריבו קרבנות בלתי מהודרים - הם כנראה היו הגורם למה שקרה אחר כך, שנהיו מתיוונים בעם ישראל. כי טבעו של אדם להמשך אחר היופי, ואם אין יופי בעבודת המקדש, ששם מגישים לה' קרבן עֵנֶר פֶּסֶח וחולה, יש מי שנמשך בעקבות כך אל תרבות יון, ששם היופי החיצוני הוא ענין גדול¹². יכול להיות שזה היה אחד הגורמים להתיוונות בתחילת בית שני, וזה מה שגרם לגזירות אנטיכוס, שבאו בגלל ההתיוונות¹³. התיקון לחטא הזה, של זלזול ואי הערכת עבודת המקדש, נעשה ע"י בני חשמונאי, שמסרו נפשם על עבודת המקדש, ובזה תיקנו את היחס המזולזל שהיה כלפיה קודם (ע"י ב"ח או"ח סוף סי' תר"ע).

נצחון החשמונאים על היונים - חלקי בלבד

והנה, לא רק בעבודה היתה חולשה והתרשלות בתחילת בית שני - שאת זה באמת תיקנו החשמונאים במסירות הנפש שלהם על עבודת המקדש ושמירת התורה - אלא גם חכמת התורה נחלשה בבית שני. חז"ל מוסרים לנו (יר' חגיגה פ"ב ה"ב), שמימות משה רבינו עד ימות יוסי בן יועזר¹⁴ "היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). כלומר, "לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, וכולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה בסיני" (רש"י סוטה מז, א ד"ה האשכולות). אמנם בימי אבלו של משה רבינו נשכחו שלשת אלפים הלכות, אבל מה שלא נשכח - נלמד כמו שקיבל משה רבינו (תמורה שם): "תורה באמיתה, בלי דופי ושכחה ומחלוקת" (רש"י סוטה מז, ב ד"ה שהכל בו). אם בכל זאת התעוררה מחלוקת - הכריעו בה על פי הרוב, המועטים היו מסכימים לדברי המרובים, ונתבטלה המחלוקת (הגהות הגר"א תמורה טז, א סק"א). ואולם, "מכאן ואילך - לא היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). בימות יוסי בן יועזר נוצרה לראשונה מחלוקת שלא הצליחו להכריע בה במשך כמה דורות - האם לסמוך על ראש קרבן שקרב ביום טוב, או לא לסמוך עליו (משנה חגיגה טז, א). הגמרא אומרת, שמחלוקת זו נתהוותה בסוף ימיו של יוסי בן יועזר, שאז נתמעטו הלבבות והתחילה שכחת התורה¹⁵ (תמורה טו, ב - טז, א).

לאחר כמה דורות, אנו שומעים כבר על מחלוקות נוספות בלתי מוכרעות. בימי שמאי והלל נוספו עוד שלש מחלוקות שלא הצליחו להגיע בהן להכרעה, ובימי תלמידיהם של שמאי והלל "רבו התלמידים שלא שמשו את רבותיהם כל צרכן, ורבו המחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" (יר' שם, וסוטה מז, ב). חז"ל קבעו תענית על כך שבימי בית שמאי ובית הלל נעשתה התורה כשתי תורות (ע"י שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב).

והיום - המצב גרוע הרבה יותר. התורה קרועה היום לא

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].

הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת וישלח: "אֶל עֶשׂוֹ אָחִיו, אֲרָצָה שְׁעִיר שָׁדָה אֲדוֹם" (בראשית לב, ד) ⇔ "הוּא עֶשׂוֹ אָבִי אֲדוֹם" (שם לו, מג). קשר נוסף: "פֶּה תֹאמְרוּ לְאֹדֹנִי לְעֶשֶׂוֹ... וְאֶשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֹדֹנִי" וכו' (שם לב, ה-ו) ⇔ "וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ מִלְכֵי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם לו, כד) [הקשר הוא ע"פ דברי המדרש: "באותה שעה שקרא יעקב לעשו 'אדוני', אמר לו הקב"ה: אתה השפלת עצמך וקראת לעשו 'אדוני' שמונה פעמים, חייך אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך (בראשית רבה עה, יא)].

- קשר נוסף: "וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר... לְמָצָא תָן בְּעֵינֶיךָ" (שם לב, ו) ⇔ "אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַחֲמֹרִים לְצַבְעוֹן אֲבִיר" (שם לו, כד).
- קשר נוסף: "עֵצִים מְאִתִּים וְהַיִּשִּׁים עֲשָׂרִים" (שם לב, טו) "מֵאִתִּים עֵצִים צְרִיכוֹת עֲשָׂרִים תִּשִּׁים, וְכֵן כֹּלֶם, הַזְכֵּרִים כְּדֵי צוֹרֵךְ הַנִּקְבוֹת" (רש"י) ⇔ "אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיִּמָּם בְּמִדְבָּר" (שם לו, כד) "יָמִים - פְּרָדִים. הַרְבִּיעַ חֲמֹר עַל סוֹס נִקְבָּה וְיִלְדָּה פֶּרֶד. וְהוּא (עֵנָה בֶּן צַבְעוֹן) הִיָּה מְמֹר, וְהִבִּיא פְסוּלִין לְעוֹלָם" (רש"י). הַקֶּשֶׁר הוּא נִיגוּדִי: יַעֲקֹב הַקְדוּשׁ וְהַכֶּשֶׁר עוֹשֶׂה הַשְׁתַּדְּלוּת שֶׁבְּהַמּוֹתָיו לֹא יִגְיֵעוּ לְמַצֵּב שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְשִׁמְשׁ מִיָּן עִם שְׂאִינוּ מִינוּ; וְאִילוּ עֵנָה הַמְּמֹר מְרַבֵּעַ בִּידֵים מִיָּן עַל שְׂאִינוּ מִינוּ.
2. וְשָׂרוּ שֶׁל עֲשׂוּ הוּא סִמָּא"ל (רש"י סוֹכָה כט, א ד"ה אֶלְהִיָּהּ), וְסִמָּא"ל אִיהוּ יִצְרַר הָרַע (זוהר ח"ב מב, א).
3. וְכִבְרַת הָעִירוֹ, דְּכִיּוֹן שֶׁפְּגִיעַת הַמֶּלֶךְ בְּכַף יָדוֹ יַעֲקֹב הִיָּתָה מִחַמַּת הַשְּׁנָאָה וְהַקְפִּידָא שֶׁל עֲשׂוּ עַל נְטִילַת הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרִכּוֹת מִמֶּנּוּ בְּמִרְמָה - "וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְעָמִים, אֶת בְּכֹרְתִי לְקַח וְהָיָה עִתָּהּ לְקַח בְּכֹרְתִי... וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוּ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר בְּרָכוּ אֲבִיר" (בראשית כז, לו-מא) - לִכֵּן מוֹפִיעָה הַסּוּגִיָּה שֶׁל אִיסוּר גְּנִיבַת הָרַע, וְאִפְּלוּ דַעְתּוֹ שֶׁל נִכְרִי, בְּפֶרֶק "גִּיד הַנֶּשֶׁה" (חוֹלִין צד, ב). [וְהַקְשֶׁר לְמָה? - בְּהַקְשֶׁר לְמִכִּירַת יָדוֹ שֶׁל בְּהֵמָה לְנִכְרִי, כְּשֶׁגִּיד הַנֶּשֶׁה בְּתוֹכָהּ, וְהַנִּכְרִי סָבוּר שֶׁנִּטְלָה הַגִּיד! (ע"ש)]. וְזֶה בְּכוֹנָה מִיּוֹחַדַּת מִצַּד מְסַדְרֵי הַשֵּׁס, לְבַטֵּל טַעֲנוֹתָיו שֶׁל עֲשׂוּ שֶׁיַּעֲקֹב גָּנַב אֶת דַּעְתּוֹ. לִכֵּן הַדְּגִישׁוֹ מְסַדְרֵי הַשֵּׁס בְּפֶרֶק זֶה דוֹקָא, שֶׁגְּנִיבַת הָרַע אִסוּרָה, וְאִפְּלוּ דַעְתּוֹ שֶׁל נִכְרִי, וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁיַּעֲקֹב עָשָׂה הִכָּל בְּהִיתָר, וְע"פ נְבוּאָה. וְכֹל זֶה הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתַב הַרַצ"ה מְלוּבְלִין, שֶׁכָּל הָאֲגוּדוֹת שֶׁנִּסְדְּרוּ בַּשֵּׁס יֵשׁ לָהֶן שִׁיכוֹת פְּנִימִית לְמָקוֹם שֶׁבּוּ נִסְדְּרוּ, וְכִפִּי שֶׁהָרָאָה כְּמָה דוּגְמָאוֹת לֹזָה (ע"י פְּרִי צִדִּיק, דְּבָרִים, לְעֹרֵב יוֹה"כ אוֹת א' ד"ה וּמִטַּעַם זֶה, וְאוֹת ה' ד"ה וְהֵנָּה כְּבָר).
4. וְלִיתֵר דִּיּוֹק, אֵין הַכוּוֹנָה שֶׁמִּמֶּשׁ אֵין בּוֹ טַעַם כָּלֵל, שֶׁהִרֵי נִחְלָקוּ חִז"ל אִם יֵשׁ בְּגִיד הַנֶּשֶׁה טַעַם אוֹ שְׂאִין בּוֹ טַעַם, [וְלִהְלֹכָה נִפְסָק שְׂאִין בּוֹ טַעַם], וְאִין יִחְלָקוּ בְּמִצִּיאוֹת? יִטַּעֲמֵנוּ נִכְרִי, וְנִדַּע אִם יֵשׁ בּוֹ טַעַם אוֹ לֹא. אֲלָא וְדָאֵי יֵשׁ בְּגִיד הַנֶּשֶׁה טַעַם, אֲלָא שְׁהוּא קְלוּשׁ, וְנִחְלָקוּ אִם טַעַם כֹּזֶה נִחְשָׁב "טַעַם" בְּדִינֵי הַתּוֹרָה אוֹ לֹא (רַש"י א' חוֹלִין צב, ב סוֹף ד"ה הָא דְאָמַר רַב יִצְחָק; וְע"י גַּם חוֹת דַּעַת יו"ד ס' ק' סק"ז). וְלִהְלֹכָה אֲנוּ פּוֹסְקִים, שֶׁמַּעֲיָקֵר הָרִין אֵין טַעַם זֶה חֲשׁוֹב "טַעַם" בְּדִינֵי הַתּוֹרָה.
5. וְנִחְלָקוּ הָאֲחֵרוֹנִים, מַה הַגְּדֵר בְּאִיסוּר זֶה. הָאֵם הַכּוֹנָה הִיא שֶׁהַתּוֹרָה הַחֲשִׁיבָה אֶת הַטַּעַם הַקְּלוּשׁ שֶׁבְּגִיד (ע"י הָעֵרָה קוֹדֶמֶת) כְּאִילוּ הוּא טַעַם גָּמוֹר, וְהָאוֹכֵל נִחְשָׁב כְּאִילוּ הוּא אוֹכֵל מֵאֵכֶל גָּמוֹר, אוֹ שֶׁחִידוּשׁ הַתּוֹרָה הוּא שֶׁאֵין גִּיד נִחְשָׁב "מֵאֵכֶל" ע"פ גְּדֵרֵי הַתּוֹרָה, מ"מ אִסוּרָה הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ "מַעֲשֶׂה אֲכִילָה". וְיֵשׁ כְּמָה נִפְ"מ מִחֻקִּיהָ זֶה, [כְּנוּן: בְּנִימוּחַ הַגִּיד וְנִתְעַרַּב בְּקִדְרָה, הָאֵם צִרִיךְ ס' כְּדֵי לְהַתִּירָה (רַש"י א' וְש"ע), אוֹ שְׂדֵי בְּרוּב (פְּר"ח)]. וְאֲכַמְ"ל.
6. אִיתָא בְּזוּהַר: "וְאֵמָאֵי אִיקְרִי גִיד הַנֶּשֶׁה? - גִּיד דְאִיהוּ מְנַשֵּׂה לְבָנֵי נִשָּׂא לְפִלּוּחָא דְמֵאִרְיָהּ, וְתַמֵּן הוּא יִצְרַר הָרַע רַבִּיעַ" (זוהר ח"א קע, ב). [ד"נֶשֶׁה הוּא לְשׁוֹן שְׂכָחָה, כְּמוֹ: "נִשְׁכֵּי אֶלְקִים אֶת כָּל עַמְּלֵי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי" (בראשית מא, נא). וְלִפִּי זֶה, "גִּיד הַנֶּשֶׁה" מִשְׁמַעוֹ "גִּיד הַשְּׂכָחָה"]. וְע"י לְעִיל הָעֵרָה שְׂגִיָּה! הַסִּימָנִיָּה אֵינָה מוֹגֵדֶתָהּ, שֶׁהִצִּיר הָרַע - הָרֹבֵץ בְּגִיד הַנֶּשֶׁה - הוּא הוּא שְׂרָר שֶׁל עֲשׂוּ.
7. הַפֶּךְ הָעֲנִין, שְׂרָאוֹי לְבִנּוֹת הַמֶּקְדָּשׁ בְּזִרְיוֹת וּבְחִרְיוֹת - כְּמִבּוּאָר בְּרַמְבַּ"ן (שְׁמוֹת כה, ט), שֶׁצִּיּוּי מִיּוֹחַד הִיָּה כְּמִשְׁכָּן, לְבִנּוֹתוֹ בְּזִרְיוֹת וּבְחִרְיוֹת. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרַש"י (שם לא, יג ד"ה אַךְ), שֶׁהִיָּה עֲנִין מִיּוֹחַד בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן לְהִיָּת "וְדוֹפִין וְזִרְיוֹן" בְּבִנְיָתוֹ, [עַד שֶׁמִּפְנֵי זֶה הִיָּתָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְהַזְהִיר, שֶׁלֹּא לְדַחֹת אֶת הַשְּׁבֵת מִפְּנֵי כֵךְ]. וּמִסְתַּבֵּר, דְּכֶשֶׁם שֶׁבְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן הִיָּתָה הַקְּפִידָה מִיּוֹחַדַּת שִׁבְכָה בְּזִרְיוֹת, כֵּךְ הִיָּה גַם בְּמִלְאֶכֶת בְּנִין הַמֶּקְדָּשׁ. [וְאוֹלֵי מִפְּנֵי זֶה, הַגֵּם שׁוֹמֵן עֲבוּדַת הַפּוֹעֵל הוּא רַק בֵּינָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּצֵא אֱדֹם לְפָעֻלָּה וְלַעֲבֹדָתוֹ עֲדֵי עֶרֶב" (תְּהִלִּים קד, כג), מְכַל מְקוֹם גְּבִי מִלְאֶכֶת בְּנִית הַמֶּקְדָּשׁ סִלְקָא דַּעְתָּךְ דְּמַקְרֵי וּמַחֲשָׁכִי גַם בְּלִילָה (בְּרִכּוֹת ב, ב). וְאִף לְמַסְקָנָהּ, שֶׁלֹּא עֲשׂוּ כֵן, מִשְׁמַע דְּזוּהַר רַק מִפְּנֵי שֶׁבְּלִילָה הוֹצִרְכוּ לְשִׁמּוֹר (צִדְקָה הַצִּדִּיק אוֹת י"י)]. וּמִמִּילָא, כְּשֶׁמִּתְרַשְׁלִים בְּבִנְיַת הַמֶּקְדָּשׁ, הִרִיזָה הַפֶּךְ עֲנִין זֶה, שֶׁצִּרִיךְ לְבִנּוֹתוֹ בְּזִרְיוֹת וּבְחִרְיוֹת. [וְע"י רַמְבַּ"ן, שֶׁבּוֹמֵן דוֹד הַמֶּלֶךְ "הִיָּה עוֹנֵשׁ עַל יִשְׂרָאֵל בְּהַתְּאֲחָר בְּנִין בֵּית הַבְּחִירָה, שֶׁהִיָּה הָאוֹרֵן הוֹלֵךְ מֵאֶחָל אֶל אֶחָל כְּגַר כְּאֶרֶץ, וְאֵין הַשְּׂבָטִים מִתְּעוֹרְרִים לְאִמֹר נִדְרֹשׁ אֵת ה' וְנִבְנָה הַבֵּית לְשִׁמּוֹ" (רַמְבַּ"ן בְּמִדְבָר טז, כא), וְנִעֲנָשׁוּ בְּדָבָר, וּמִתּוֹ בּוֹ שְׁבָעִים אֶלֶף אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל (שְׁמ"ב כד, טו)].
8. וּמִסְתַּבֵּר, דְּכֶשֶׁם שֶׁשִּׁשְׁנָה הַקְּפִידָה עַל בְּנִיית הַמִּשְׁכָּן וְהַמֶּקְדָּשׁ, שֶׁתִּהְיֶה בְּזִרְיוֹת וּבְחִרְיוֹת, כֵּךְ יֵשׁ הַקְּפִידָה כֹּזֶה גַם בְּעֲבוּדַת הַקְּרִבְנוֹת הַנֶּעֱשִׂית בָּהֶם. [וְאוֹלֵי מִפְּנֵי זֶה "כֹּהֲנִים וְזִרְיוֹן הֵן" (פְּסָחִים סה, א), "שֶׁמִּמְהָרִים לְרוּץ וּלְקַרֵּב וּלְזוֹרוֹק" (רַש"י שֵׁם ד"ה אֲגַב וְזִרְיוֹתֵיהֶן), כְּדֵי לְקַיֵּם עֲנִין זֶה]. וּמִמִּילָא, כְּשֶׁמִּתְרַשְׁלִים בְּהַקְרַבַת הַקְּרִבְנוֹת, עוֹבְרִים עַל עֲנִין זֶה.
9. גַּם הַשְּׁתַּתַּת בְּרִית הַלֵּוִי - שְׁמֵלֶכֶת בָּא עַל כֵךְ בְּטַעֲנָה אֶל הַכֹּהֲנִים (מֵלָאכִי ב, ח), וְדִרְשׁוּ חִז"ל שֶׁהַכּוֹנָה הִיא לְכַהֵן אוֹ לְוִי הַמִּסְיִיעִים בְּבֵית הַגִּרְנוֹת (בְּכוֹרוֹת כו, ב) - נּוֹבַעַת מְזִלּוּל בְּעֲבוּדָה. כִּי כִהֵן אוֹ לְוִי הַמִּסְיִיעִים בְּבֵית הַגִּרְנוֹת, מֵרָאִים כֵּךְ כְּאִילוּ עֲבוּדַת הַמֶּקְדָּשׁ אֵינָה סִיכָה מִסְפָּקָה לְקַבֵּלַת הַמִּתְנּוֹת, וְכִאִילוּ צְרִיכִים הַכֹּהֵן אוֹ הַלֵּוִי לַעֲשׂוֹת עוֹד אִיזָה דְבַר עֲבוֹר הַיִּשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת מִתְנּוֹתֵיהֶם בְּזִכּוֹת וּלֹא בְּחֶסֶד. וְאִ"כ הַתְּנַהּגוֹת כֹּזֶה גּוֹרֶמֶת לְזִלְזוֹל וְהַשְׁתַּתַּת כְּבוֹד עֲבוּדַת הַמֶּקְדָּשׁ, כְּאִילוּ עֲבוּדַת הַמֶּקְדָּשׁ אֵינָה שׁוּוֹה אֶת הַמַּעֲשֵׂר (ע"י רַמְבַּ"ם הַלֵּךְ תְּרוּמוֹת פ"ב ה"ח-ה"ט).
10. כֵּן מִשְׁמַע מֵהַמִּשְׁכָּן דְּבִירֵי הַנְּבִיאָה שֶׁם, שֶׁאֲמַר: "וְאֶרְוֹר נֹכַח וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר, וְנִדְרָוּ וְנִבְּחָ מְשֻׁחָת לָהּ" (מֵלָאכִי א, יד); וּמִבּוּאָר בְּרַמְבַּ"ם, שֶׁפְּסוֹק זֶה מְדַבֵּר עַל מִי שֶׁמִּבִּיא קֶרֶבֶן כֶּשֶׁר, אֲךָ אֵינוֹ מִן הַמּוֹבָחָר. דו"ל הַרְמַבַּ"ם: "לֹא כָל דְּבַר שְׂאִינוּ פְסוּל מִבִּיא אוֹתוֹ לְכַתְּחִילָה. כִּי־צַד? הִיָּה חֲיִיב עוֹלָה? לֹא יִבִּיא שְׂחָה כְּחוֹשׁ וְכַעֲזוֹר, וְיִאֲמַר: הִרִיזָה אֵין בּוֹ מוֹם! וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאֶרְוֹר נֹכַח וְגו'. אֲלָא כָל שִׁיבִיא לְקֶרֶבֶן - יִבִּיא מִן הַמּוֹבָחָר" (רַמְבַּ"ם הַלֵּךְ אִיסוּרֵי מִזְבֵּחַ פ"ד ה"א). הִרִיזָה שֶׁפְּסוֹק מְדַבֵּר עַל קֶרֶבֶן שְׁהוּא כֶּשֶׁר מַעֲיָקֵר הָדִין, אֲלָא שְׂאִינוּ מִן הַמּוֹבָחָר, וּבְכָל זֹאת הַנְּבִיאָה מְכַנֶּה קֶרֶבֶן זֶה "מְשֻׁחָת", שֶׁפִּירוּשׁוֹ - בַּעַל מוֹם (רַש"י שם), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מְשֻׁחָתִם בָּהֶם, מוֹם בָּהֶם" (וִיקְרָא כב, ח).
11. וְאִפְּלוּ בְּכַוֵּן וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, שְׂאִין לְאֹדֶם בְּחִירָה אִיזוֹ בְּהֵמָה לְהַבִּיא, אֲמַרוּ חִז"ל: "וְהָיָה הַמֶּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה'... שְׂמָה תְּבִיאֻ... עוֹלִיתִיכֶם וְזִבְחֵיכֶם... וְכָל מִקְבַּח נְדִיבִיכֶם (דְּבָרִים יב, יא). אֵין לִי אֲלָא נְדָרִים וְנִדְבוֹת; מִנִּין לְרִבּוֹת בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת, חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת? - תִּלְמוּד לומֵר: וְכָל מִקְבַּח נְדִיבִיכֶם" (סְפָרִי פֶרֶשׁת דְּבָרִים פִּסְקָא ס"ח). וְכָתַב עַל זֶה רַבִּינוּ הֵלֵל בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁם: "אִף עַל גַּב דְּבָכּוֹר תִּלּוֹי בְּפֶטֶר רַחֵם, וּמַעֲשֵׂר כְּתִיב בִּיה' לֹא יִבְכָּר בֵּין טוֹב לְרָע וְלֹא יִמְיָנוּ" (וִיקְרָא כז, לג), כְּתִיב 'מִקְבַּח', לְפָטוּמִינָהּ, דְּלֵהוּי מִן הַמּוֹבָחָר. (וְכֵן מוֹבָא שֶׁם בְּהַגְהוֹת וּבִיאורֵים בְּשֵׁם הָרַב"ד).
12. וְגַם עֲצֵם הַשֵּׁם "יָוִן", בְּהִיפּוֹךְ סִדְרֵי הָאוֹתִיוֹת הוּא "נוֹי", לְשׁוֹן יוֹפִי (שְׁל"ה מִסַּכַּת תַּעֲנִית פֶּרֶק "תּוֹרָה אֹר" אוֹת פ"ט).
13. כְּמִבּוּאָר בְּב"ח הַמּוֹבָא לְעִיל בְּשִׁיחָה, שֶׁמָּה שֶׁהִתְרַשְׁלוּ בְּעֲבוּדַת הַקְּרִבְנוֹת, זֶה הִבִּיא לְגִזְרוֹת יוֹן וּבִיטוּל הָעֲבוּדָה בְּזִמָּן הַיּוֹנִים.
14. שְׂחִי בְּתַקִּפוֹת גִּזְרֵי יוֹן, וְנִהַרְגַּ עַל יָדֶם עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם (ב"ר סה, כב).
15. יִתְכֵּן לּוֹמֵר, שֶׁלֹּא לַחֲנִים הַתְּהוֹוֹתָהּ הַמַּחְלּוֹקֶת הָרֵאשׁוֹנָה בֵּין חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, דוֹקָא בֵּין יוֹסִי בֶן יוֹעֲזֵר אִישׁ צֹרֶדָה וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם. דִּהְנֵה, הַמַּחְלּוֹקֶת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁפִּלְגָה אֶת כָּלֵל יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁךְ דּוֹרוֹת רַבִּים, הִיָּתָה הַמַּחְלּוֹקֶת אֲשֶׁר חָלַק "יִרְבָּעָם בֶּן נִבְטָא אֶפְרָתִי מִן תַּצְנֵה... עֲבָד לְשִׁלְמָה, וְיִרְמֵיָהּ בְּמִלְחָ" (מל"א יא, כו). וְמִי לֵנוּ אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם יוֹתֵר מִשְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר בָּנָה אֶת בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וְיִשָּׁב בָּהּ עַל כֶּסֶף ה'. "אִיזָהוּ מִטְבַּע שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם? - דוֹד וְשִׁלְמָה מִצַּד אֶחָד, וְיְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוּשׁ מִצַּד אֶחָד" (ב"ק צז, ב). וְלִכֵּן, גַּם בְּפַעַם הַזֹּאת, בּוֹמֵן בֵּית שֵׁנִי, הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה - צִרְדָּה - גֵּרָם לְהוֹצִירוֹת מַחְלּוֹקֶת בִּישְׂרָאֵל, בֵּין יוֹסִי בֶן יוֹעֲזֵר אִישׁ צֹרֶדָה לְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם. [ע"י "מִנָּן אֲבוֹת" לְרַש"י ע"מ"ס אֲבוֹת (פ"א מ"ד), שֶׁכָּבַר רִמּוֹ לִכֵּךְ, שֶׁצִּרְדָּה הַמּוֹזְכֵּרָת כְּמִקְדָּמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בֶן יוֹעֲזֵר, הִיא צֹרֶדָה הַנּוֹכַחַת אֲצֵל יְרֵבֶעָם בֶּן נִבְטָן]. וְכִבְרַת אֲמַרוּ בְּגִמְרָא - בְּעֲנִין אַחֵר לְגִמְרֵי - "מֵאִי צִרְדָּה? - צִרְדָּה דְּאָדָא" (יוֹמָא יט, ב). הִרִיזָה שֶׁצִּרְדָּה הִיא לְשׁוֹן קִנְיָה וּמַחְלּוֹקֶת. וְאִ"כ י"ל, דְּאוֹלֵי מִפְּנֵי זֶה נִקְרָאֵת הָעִיר צֹרֶדָה בְּשֵׁם זֶה, כִּי נִעֲשֵׂתָה צֹרָה לְעִיר יְרוּשָׁלַיִם וּלְמַלְכוּת בֵּית דוֹד.
16. וּבְפַמ"ג (רִישׁ ס' תִּרְע"ז) כָּתַב טַעַם זֶה, שֶׁהִרֵי הַב"ח כָּתַב שְׂגִיּוֹת יוֹן בְּאוֹר מִפְּנֵי שֶׁנִּתְרַשְׁלוּ בְּעֲבוּדָה, וְשִׁלְשָׁה עֲמוּדֵי עוֹלָם הֵם בְּעֲבוּדַת ה', תּוֹרָה וְעֲבוּדָה וּגְמִילוּת חֲסִדִּים (אֲבוֹת פ"א מ"ב). "וּמִפְּנֵי זֶה אֲנוּ מַחְוִיבִים בִּימֵי חֲנוּכָּה לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְעֲבוּדָה בְּלִבּ זֶה תְּפִלָּה וְהוֹדָא, וּגְמִילוּת חֲסִדִּים בְּמִמּוֹן וּגְוָף".